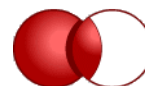

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU BUDŽETA-PRORAČUNA U FBIH
SARAJEVO**

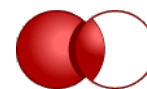
Ložionička 3, 71000 Sarajevo, Tel: ++ 387 (0) 33 221 623, Fax: 716 400, www. saifbih.ba, e-mail: urevfed@bih.net.ba, saifbih@saifbih.ba

006-06, 013-06/03

**IZVJEŠĆE O REVIZIJI FINANCIJSKIH IZVJEŠĆA
na dan 31. prosinca 2002. godine**

**JAVNO PODUZEĆE
“HERCEGBOSANSKE ŠUME” d. o. o. KUPRES**

Sarajevo, siječanj 2004. godine

**MENADŽMENTU JAVNOG PODUZEĆA
“HERCEGBOSANSKE ŠUME” d.o.o. KUPRES**

IZVJEŠĆE REVIZORA

1. Obavili smo reviziju finansijskih izvješća Javnog poduzeća “HERCEGBOSANSKE ŠUME” d.o.o. Kupres iskazanu na stranicama od 1 do 18 na dan 31.12.2002. godine. **Za ova izvješća je odgovoran Menadžment revidiranog subjekta.** Naša odgovornost svodi se na *izražavanje mišljenja* o tim finansijskim izvješćima na temelju provedene revizije.
2. Reviziju smo obavili, na temelju ovlaštenja sukladno Zakonu o reviziji (“Sl. nov. FBiH” 48/99), a sukladno INTOSAI međunarodnim standardima. Ovi standardi zahtijevaju planiranje i obavljanje revizije tako da revizija pruži razumno uvjerenje da li ima u finansijskim izvješćima značajnih pogrešaka kao i da li su finansijske transakcije izvršene sukladno zakonskim propisima. Revizija je uključila ispitivanje, testiranje i prikupljanje dokaza koji potkrepljuju iznose i objave u finansijskim izvješćima. Revizija je također obuhvatila ocjenu primjenjenih računovodstvenih načela i vrednovanje sveukupne prezentacije finansijskih izvješća i ocjenu primjene propisa. Vjerujemo da je provedena revizija pouzdani temelj za izražavanje našeg mišljenja.
3. Obzirom da nismo obavili reviziju finansijskih izvješća za 2001. godinu, ne iskazujemo mišljenje o početnom stanju 01.01.2002. godine sukladno revizijskom standardu FBiH 510.
4. Obzirom da nismo imali dovoljno jasnu i pouzdanu osnovu da u potpunosti bez ikakvih rezervi potvrdimo da su finansijska izvješća Javnog poduzeća “HERCEGBOSANSKE ŠUME” d.o.o. Kupres u cjelokupnom predavljanju objektivna i realna u svim značajnim pitanjima svoje mišljenje uvjetujemo zbog:
  - **revizijom utvrđenog neadekvatnog sustava internih kontrola zbog nepostojanja sistemskih procedura i akata u funkciji prodaje, nabave, planiranja, računovodstva i finansijskog izvješćivanja,**
  - **značajnog iznosa potraživanja od kupaca u iznosu od 15.001.899 KM, koji je u 2002. godini povećan za 3.948.506 KM ili za 35,72%;**
  - **neizmirenih obveza prema Rješenju Porezne uprave u iznosu od 1.165.115 KM i neizmirenih obveza prema općinama u iznosu od 1.238.775 KM;**
  - **nepoštivanja Uredbe o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova.**
5. **Po našem mišljenju, osim za efekte usklađivanja iz prethodnog stava, finansijska izvješća daju istinit i fer pregled o finansijskom stanju Javnog poduzeća “HERCEGBOSANSKE ŠUME” d.o.o. Kupres u ostalim segmentima poslovanja na dan 31.12.2002. godine.**

Zamjenik generalnog revizora:

Generalni revizor:

_____
Branko Kolobarić, dipl.oec.

_____
mr. Ibrahim Okanović, dipl.oec.

**IZVJEŠĆE
O OBAVLJENOJ REVIZIJI
FINANCIJSKIH IZVJEŠĆA**

na dan 31. prosinca 2002. godine

UVOD

Na osnovu ovlaštenja, a sukladno Zakonu o reviziji budžeta/proračuna FBiH obavljena je revizija finansijskih izvješća i sukladnosti poslovanja sa zakonskim propisima Javnog poduzeća "HERCEGBOSANSKE ŠUME" d.o.o Kupres. za 2002. godinu. Revizija Javnog poduzeća "HERCEGBOSANSKE ŠUME" d.o.o. Kupres se obavlja prvi put, a predmet ove revizije su bila finansijska izvješća za 2002. godinu kao i izvršene finansijske transakcije, uključujući procjenu sukladnosti sa primjenjenim zakonima i propisima.

Revizija finansijskih izvješća i prateće dokumentacije je izvršena sa prekidima u periodu od 17.11.2003. do 10.01. 2004. godine.

Reviziju su obavili revizori Ureda za reviziju budžeta/proračuna u FBiH:

- Nedžad Redžep, ovlašteni revizor,
- Dijana Šutalo, mlađi revizor

u nazočnosti ovlaštenih osoba revidiranog subjekta.

1 OPĆI PODACI

Javno poduzeće "Hercegbosanske šume" d.o.o. Kupres osnovano je 16.04.1998. godine Odlukom Skupštine HB Županije broj 01-4-21-/98 na temelju Zakona o šumama objavljenog 27.03.1998. godine u Narodnim novinama Hercegbosanske Županije. Poduzeće je registrirano u Županijskom sudu u Livnu, oznaka i broj rješenja U/I - 133/98 od 04.06.1998. godine.

Poduzeće za šume koje je osnovano radi gospodarenja šumama i šumskim zemljištima u županijskom vlasništvu obuhvaćenim šumsko gospodarskim područjem osigurava jednostavnu i dio proširene biološke reprodukcije šuma na način propisan Zakonom o šumama. Šumama i šumskim zemljištima na šumskogospodarskom području gospodari se na temelju šumskogospodarskih osnova područja, kojima se utvrđuju vrste i opseg radova za neposredno gospodarenje šumama i šumskim i drugim zemljištima u pojedinim gospodarskim jedinicama. Ukoliko ne postoji mogućnost pravovremene revizije i obnove gospodarske osnove, gospodariti će se šumama na osnovu godišnjeg plana gospodarenja, kojeg je Poduzeće dužno donijeti najkasnije do 31. prosinca tekuće godine.

Upravni odbor Poduzeća donio je Statut na koji je suglasnost dala Vlada Hercegbosanske županije dana 26.05.1998.godine.

Djelatnost Poduzeća je gospodarenje šumama i šumskim zemljištima; jednostavna i proširena biološka reprodukcija šuma; iskorišćivanje šuma, šumskih zemljišta i nasada; iskorišćivanje sporednih šumskih proizvoda; vađenja pijeska, kamena i šljunka; transport šumskih proizvoda; korištenje općekorisnih funkcija šuma; izgradnja i korištenje šumskih putova; izgradnja i korištenje drugih objekata u svrhu gospodarenja šumama, te uzgoj i zaštita divljači.

Šumskogospodarske osnove donesene su za šumarije Tomislavgrad i Livno, za šumariju Glamoč u tijeku je izrada šumskogospodarske osnove, dok je u listopadu 2003. godine raspisan natječaj za izradu osnova za šumarije: Drvar, Bosansko Grahovo i Kupres.

Sukladno članku 9. Statuta u okviru utvrđenih nadležnosti Poduzeće zastupa direktor bez ograničenja.

Direktor Poduzeća imenovan je Odlukom Upravnog odbora broj UO-72/2001 od 27.08.2001. godine na mandat od 4 godine na koji je Vlada Županije dala suglasnost broj 01-02-123/2001.

Prema članku 21. Statuta organ upravljanja Poduzeća je Upravni odbor koji se sastoji od 7 članova, koje imenuje Vlada Hercegbosanske županije.

Upravni odbor je imenovan Rješenjem Vlade Županije broj 01-02-74/2001 od 26.06.2001. godine.

Pravilnik o unutarnjoj organizaciji Poduzeća donesen je 22.07.1999. godine od strane Upravnog odbora.

Sukladno članku 3. utvrđeni su slijedeći organizacijski dijelovi: Direkcija, šumarije (Bosansko Grahovo, Drvar, Glamoč, Kupres, Livno i Tomislavgrad) i radna jedinica Rasadnik. Direkciju sačinjavaju Ured direktora i Stručne službe (proizvodna služba, služba uzgoja i zaštite šuma, služba uređivanja šuma, služba za razvoj, plansko – analitička služba, komercijalna služba, finansijsko računovodstvena služba i pravna, kadrovska i opća služba).

Šumarija je temeljna organizacijska jedinica za izvođenje svih stručno-tehničkih poslova u gospodarenju šumama na dijelu Poduzeća. Ista je organizacijski dio Poduzeća i posluje pod izravnim nadzorom Direkcije.

Poduzeće je poslovalo na temelju Županijskog Zakona o šumama do 29.05.2002. godine, kada je donesen Zakon o šumama na razini Federacije. Sukladno federalnom zakonu Skupština Županije je bila dužna osnovati jedno županijsko šumsko privredno društvo za područje županije, kojem će resorno županijsko ministarstvo ugovorom prenijeti poslove, zadatke i odgovornosti iz članka 49. stava 2. ovog Zakona. **Prema članku 77. Zakona, županije su bile dužne da u roku od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona osnuju županijska šumskoprivredna društva, što nije ispoštovano.**

Skupština Hercegbosanske županije je donijela Odluku o osnivanju šumskogospodarskog društva "Hercegbosanske šume" d.o.o., aktom broj 01-02-138/2003 od 06.10.2003. godine, sa zakašnjenjem od 10 mjeseci u odnosu na zakonski propisani rok.

Sjedište Poduzeća je u Kupresu, Splitska bb.

Broj uposlenika sa 31.12.2002. godine je bio 400.

Sukladno članku 44. Federalnog zakona o šumama, šume i šumsko zemljište su u državnom vlasništvu i vlasništvu fizičkih lica (privatne šume). Državne šume su u vlasništvu Federacije.

Prema bilanci stanja sa 31.12.2002. godine iskazan je kapital (bez akumulirane i tekuće dobiti u iznosu od 1.046.741 KM) u vrijednosti 1.334.389.758 KM.

Godišnje izvješće o finansijskom poslovanju za 2002. godinu je usvojeno Zaključkom Skupštine Hercegbosanske županije broj 01-02-112/03 od 01.08.2003. godine.

Prosječna plaća iznosi 719,85 KM.

2 CILJ REVIZIJE

Cilj revizije je:

- o da se ispituju računi i finansijska izvješća Poduzeća kako bi se steklo razumno uvjerenje da su isti u svim značajnim iznosima realno i objektivno predstavljeni, cjeloviti i valjani, da su sve radnje oko finansijskih transakcija pravilno poduzete, dovršene, plaćene i evidentirane kao i usuglašene sa važećom regulativom;

- o ocjena računovodstvenog sustava, a posebno ocjena sustava internih kontrola, da li je prikladno postavljen, da li funkcionira i da li je osposobljen za otkrivanje značajnog pogrešnog prikazivanja u financijskim izvješćima;
- o da li su donesene procedure u najznačajnijim funkcijama poslovanja (proizvodnje, prodaja, računovodstvo, planiranje) i kako se one primjenjuju i obavljaju;
- o ocjena transparentnosti u radu kao i javna odgovornost menadžmenta Poduzeća za zakonitost rada i
- o dati preporuke za dalji rad, sa posebnim naglaskom na što efikasniju i ekonomičniju zaštitu imovine i trošenje sredstava, kao i stvaranje podloge za uvođenje, primjenu i efikasan rad interne kontrole.

3 NALAZI I PREPORUKE

3.1 Sukladnost sa zakonskim propisima

U tijeku revizije financijskih izvješća Javnog poduzeća "Hercegbosanske šume" d.o.o. Kupres za 2002. godinu, **konstatirano je da Poduzeće nije postupilo sukladno važećim zakonskim propisima u slijedećim slučajevima:**

- o djelimično se primjenjivala Uredba o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova,
- o u nekim slučajevima nije u potpunosti primjenjivan Zakon o računovodstvu i računovodstvena načela i standardi kao i kontni plan,
- o nije donesen akt kojim se reguliraju prioriteti radi blagovremenog izvršavanja obveza sukladno članku 3. Zakona o financijskom poslovanju i
- o sredstva za jednostavnu i proširenu biološku reprodukciju nisu izdvajana na poseban račun Poduzeća sukladno Zakonu o šumama.

Preporuke menadžmentu

- da se dosljedno primjenjuju naprijed navedene zakonske odredbe, podzakonski i opći akti.

3.2 Menadžment i sustav internih kontrola

Pravilnikom o radu Javnog poduzeća "Hercegbosanske šume" d.o.o. Kupres utvrđena je organizacija i sistematizacija radnih mjesta Poduzeća u kome je predviđena služba interne kontrole. Odlukom Upravnog odbora broj 01/I-64/00 od 20.04.2000. godine usvojen je Pravilnik o ustrojstvu i radu službe za internu kontrolu u kojem su definirani poslovi, zadaci i način rada Službe za internu kontrolu. Iako je u navedenom Pravilniku člankom 4. predviđena kontrola primjene zakona i zakonskih propisa, te općih akata Poduzeća u svezi vođenja materijalno-financijskog poslovanja, Služba za internu kontrolu je svoj opseg djelovanja isključivo ograničila na područje šumarstva. **Istaknuto je da ne postoji Pravilnik o čuvanju šuma. Obzirom da financijska izvješća i transakcije nisu bile predmetom rada Službe, to znači da pomenuta Služba nije bila u dovoljnoj mjeri u funkciji menadžmenta u ovom segmentu.**

Služba je djelovala prema Programu rada za 2002. godinu, gdje nisu utvrđeni poslovi kontrole materijalno financijskog poslovanja.

Nije bilo redovitog izvješćivanja sukladno članku 16. Pravilnika o ustrojstvu i radu Službe za internu kontrolu.

Pravilnik o računovodstvenom poslovanju nije donešen kao ni računovodstvene politike sukladno računovodstvenom standardu FBiH 1.

Nedostatak temeljne interne regulative i djelovanje službe interne kontrole samo u jednom segmentu (šumarije), ukazuje da menadžment nije uspostavio takav sustav interne kontrole kojim bi se osigurala potpuna kontrola i propisale procedure u većem dijelu obavljanja funkcija (računovodstveno financijska, planska, pravna i komercijalna).

Navedena konstatacija se temelji i na nedostacima i slabostima navedenim kroz nalaze date u ovom Izvješću.

Putem intervjua i pregledom raspoložive dokumentacije, utvrđeno je da ne postoji sustavni pristup prilikom zaključivanja ugovora kod prodaje i nabavke roba. Poduzeće nije donijelo pravilnike o

prodaji i nabavi proizvoda. Pripremljeni su Pravilnik o prodaji proizvoda i usluga i Pravilnik o nabavi roba i usluga i ustupanju radova, koji do momenta završetka revizije nisu usvojeni od strane Upravnog odbora.

Ne postoji akt kojim se reguliraju prioriteta radi blagovremenog izvršavanja obveza u smislu članka 3. Zakona o finansijskom poslovanju ("SI list FBiH" br. 2/95, 13/00 i 29/00).

Za predsjednika Upravnog odbora imenovana je osoba koja obnaša dužnost upravitelja šumarije.

Preporuka menadžmentu

- da se donese Pravilnik o računovodstvu, računovodstvene politike i Pravilnik o finansijskom poslovanju,
- da se usmjeri rad Službe za internu kontrolu pored kontrole šumarija i na kontrolu materijalno finansijskih poslova u cilju zaštite imovine i resursa Poduzeća,
- da se ustroji interna regulativa i propišu procedure na način da se ojača sustav interne kontrole u funkciji proizvodnje, nabave, prodaje i materijalno-finansijskog poslovanja i
- da se prilikom imenovanja vodi računa o nespojivosti funkcija.

4 FINANCIJSKI PLAN I IZVJEŠĆIVANJE

Plan poslovanja, koji se sastoji od: Plana gospodarenja šumama za 2002. godinu, Plana prodaje, Plana proizvodnje, Finansijskog plana i Plana rada i radne snage Javnog poduzeća "Hercegbosanske šume" d.o.o. Kupres je usvojen na sjednici Upravnog odbora Odlukom broj UO 02/2002 od 19.02.2002. godine.

U Finansijskom planu Javnog poduzeća "Hercegbosanske šume" d.o.o. Kupres je navedeno da su za izradu plana korišteni podaci dobiveni od šumarija i rasadnika, važeći cjenik, dobiveni pokazatelji na bazi procjene pojedinih službi te zakonske norme.

Putem intervjua sa odgovornom osobom zaključeno je da ne postoje pisane polazne instrukcije za sačinjavanje finansijskog plana.

Suprotno članku 34. Statuta Poduzeća nije donesen Srednjoročni i Dugoročni plan razvoja, koji predstavljaju osnovne odrednice za racionalno korištenje šumama. Ne postoji ni metodologija planiranja.

U Izvješću o poslovanju za 2002. godinu nije dat uporedni pregled finansijskih pokazatelja. Obzirom da ne postoje uporedivi pokazatelji u finansijskom planu i finansijskim izvješćima, u ovom Izvješću nije bilo moguće dati pregled ostvareno/planirano, te indekse ostvarenja sa detaljnijim komentarom.

Preporuka menadžmentu

- da Javno poduzeće "Hercegbosanske šume" d.o.o. Kupres donese Srednjoročni i Dugoročni plan razvoja kao i pisana pravila kojima će se utvrditi postupak, metodologija, kriteriji i rokovi za donošenje finansijskog plana Poduzeća i
- da se prilikom izvješćivanja iskažu uporedno svi relevantni pokazatelji sa analitičkim pregledima uz tekstualno obrazloženje.

4.1 IZVRŠENJE FINANCIJSKOG PLANA

4.1.1 Prihodi

Iako nisu donesene računovodstvene politike, u finansijskom izvješću za 2002. godinu je navedeno da se prihodi utvrđuju prema nastanku događaja odnosno kada su nastali, bez obzira jesu li naplaćeni i unose se u bilancu uspjeha za razdoblje na koje se odnose.

Ukupno ostvareni prihodi u 2002. godini iznose 25.729.001 KM i u odnosu na plan su veći za 39,2%, a u odnosu na 2001. godinu su veći za 13,1%.

Analitički pregled ostvarenih prihoda je dat u tabeli koja slijedi:

Red. br.	Naziv	Ostvarenje 2001. god.	Ostvarenje 2002. god.	Indeks
I	PRIHODI OD PRODAJE	16.186.111	19.611.424	121,2
1	Prihodi od prodaje tehn. drveta	15.098.993	17.698.947	117,2
2	Prihodi od prodaje ogrijeva	789.558	925.791	117,3
3	Prihodi od prodaje ostalih šumskih sort.	297.560	986.686	331,6
II	PRIHODI OD FINANCIRANJA	324.810	441.381	135,9
4	Prihodi od tečajnih razlika	17	8.229	-
5	Prihodi od opće korisnih funkcija šuma	143.577	85.171	59,3
6	Prihodi od usluga	181.216	347.981	192,0
III	OSTALI PRIHODI	6.228.357	5.676.196	91,1
7	Prihodi od ukidanja ispr. vrijednosti kupaca	33.000	0	0,0
8	Prihodi od ukidanja dugoročnih rezerviranja	3.914.450	4.242.004	108,4
9	Naknadno utvrđeni prihodi	33.956	666.580	1.963,1
10	Prihodi od donacija	30.100	348.266	1.157,0
11	Prihodi od inventurnih viškova	216.599	310.955	143,6
12	Prihodi od osiguranja	77.089	21.636	28,1
13	Ostali prihodi	12.381	13.845	111,8
14	Izvanredni prihodi	1.910.782	0	0,0
15	Vrijednost prodatih stalnih sredstava	0	72.910	-
	UKUPNI PRIHODI (I+II+III)	22.739.278	25.729.001	113,1

Prihodi od prodaje tehnološkog drveta, ogrijeva i ostalih šumskih sortimenata iznose 19.611.424 KM i u odnosu na plan od 18.478.859 KM su veći za 6,1%, dok su u odnosu na prethodnu godinu veći za 21,2%. Navedeni prihodi učestvuju u ukupnim prihodima sa 76,2%. Ostvaruju se prodajom svih vrsta sortimenata na dva načina: prodajom na panju i prodajom na tvrdom putu.

Obzirom da ne postoji Pravilnik o prodaji sortimenata, konstatiramo da ne postoji sustavni pristup prilikom izvršavanja ove funkcije. Početkom godine zainteresovana poduzeća dostavljaju zahtjeve za traženim količinama, nakon čega se zaključuju tipski ugovori sa ugovorenom količinom i cijenama. Cijene su utvrđene u Cjeniku glavnih šumskih proizvoda, koji je usvojen Odlukom Upravnog odbora broj UO-03/2002 od 19.02.2002. godine. Iako su navedenim cjenikom utvrđene cijene za sve vrste sortimenata prema klasama, u ugovorima su iskazane cijene samo za II klasu. **Nije prezentirana kalkulacija kojom se došlo do utvrđenih cijena.** Obzirom na navedeno, zaključujemo da tržišni mehanizam i pristup nije djelovao jer su cijene unaprijed određene, dok je odnos ponude i potražnje u potpunosti zanemaren, što ukazuje da su utvrđene cijene potcijenjene. U prilog ovoj konstataciji stoji podatak o relativno niskoj ostvarenoj dobiti u 2002. godini koja iznosi samo 253.780 KM.

Kao poseban nedostatak ističemo nepostojanje kriterija prilikom razmatranja zahtjeva i određivanja količine koja će biti ugovorena za prodaju. Odgovorna osoba je navela da se količina za prodaju određenim kupcima utvrđuje prema dosadašnjem iskustvu i broju uposlenih koje ima kupac. Nije bilo propisano koju dokumentaciju potencijalni kupci moraju dostaviti prilikom apliciranja. Isključivo se tražila registracija poduzeća. Navedeno je da od strane Vlade Županije nije bila formirana komisija koja će izdavati odobrenja za rad pilanama, te se ovaj značajan dokument nije ni zahtijevao od zainteresiranih kupaca.

Prodaja sortimenata na panju se isključivo ugovarala sa «Fininvestom» Drvar na osnovu Odluke o odobravanju prodaje drvnih sortimenata na panju broj 01/I-62/00 od 03.04.2000. godine. Prema navedenoj Odluci odobrava se stručnim službama Poduzeća kad ocijene potrebnim, zaključivanje kupoprodajnih ugovora za drvene sortimente sa kupcima koji to mogu uraditi svojim vlastitim sredstvima pod uvjetima prodaje franko panj. Međutim, dodatna dokumentacija kojom se obrazlaže izbor «Fininvesta» kao jedinog kupca na panju nije prezentirana. Po sistemu uzorka utvrđeno je da je «Fininvest» vršio kupovinu drvnih sortimenata na tvrdom putu, mada za to ugovori nisu postojali.

Nije prezentirana dokumentacija vezana za odobrenje rabata »Fininvestu« za 2002. godinu u iznosu od 2.280.562 KM. Prezentirana je samo Odluka o odobrenju rabata za 2001. godinu.

Uočene su i slabosti u dijelu ugovaranja od kojih ističemo:

- o u članku 6. ugovora je u većini slučajeva navedeno obročno plaćanje i to najčešće na period od 3-12 mjeseci što je otežavalo likvidnost Poduzeća i uzrokovalo značajan iznos dospjelih nenaplaćenih potraživanja;
- o u članku 11. tipskog ugovora navedeno je da će kupac prodavatelju dostaviti garanciju banke u roku od sedam dana od dana potpisivanja ugovora. Iznos garancije koji se traži je uglavnom u procentu ne većem od 10% ugovorenih poslova što se pokazalo nedovoljnim obzirom na nizak stupanj naplate potraživanja;
- o u članku 15. tipskog ugovora navedeno je da kupac izjavljuje da će kupljenu robu koristiti kao reprodukcijски materijal i da istu neće neprerađenu stavljati u daljnji promet. Navedena izjava ne oslobađa obveze kupca da prilikom kupovine dostavi ovjerenu narudžbenicu sa izjavom, kako se radilo tijekom 2002. godine (kupci nisu dostavljali ovjerene narudžbenice sa izjavom). Tijekom revizije zaključeno je da ne postoji mehanizam kontinuirane kontrole nad preprodajom drvnih sortimenata. S obzirom na navedeno kao i činjenicu knjigovodstvenog evidentiranja prodaje drvnih sortimenata u maloprodaji, ne možemo u potpunosti potvrditi obračun poreza sukladno Zakonu o porezu na promet proizvoda i usluga.

Revizijom je utvrđeno da kod prodaje slučajnih užitaka i celuloze nema ugovora niti utvrđenih cijena, koje variraju od fakture do fakture.

Prihodi po osnovu općekorisnih funkcija šuma ostvareni su u iznosu od 85.171 KM, a odnose se na sredstva doznačena na račun Poduzeća, što nije sukladno članku 13. Pravilnika o načinu uplate javnih prihoda budžeta i vanbudžetskih sredstava fondova na teritoriji FBiH (Sl. novine FBiH br. 60/01).

Prihodi od usluga iskazani u iznosu od 347.981 KM i odnose se na prihode od privatnih šuma za jednostavnu biološku reprodukciju (JBR) u iznosu od 344.179 KM i prihode od lova u iznosu od 3.803 KM. Nije prezentirana adekvatna dokumentacija koja bi potvrdila pravni osnov naplate i iskazivanja prihoda od privatnih šuma za JBR.

Ostali prihodi učestvuju u ukupnim prihodima sa 22,1%. Navedeni prihodi nisu planirani, mada su se obzirom na izvršena rezerviranja u 2001. godini, mogli planirati prihodi od ukidanja dugoročnih rezerviranja u iznosu za koja su rezerviranja bila izvršena.

Konstatujemo da su sa 31.12. 2001. godine izvršena rezerviranja u iznosu od 2.491.628 KM, a u 2002. godini po osnovu navedenih rezerviranja je izvršeno oprihodovanje u iznosu od 4.242.004 KM, što je više za 1.750.376 KM. Istovremeno je u okviru rashoda iskazan iznos od 1.821.527 KM na kontu negativnih razlika izvršenih rezerviranja, što ukazuje da su prihodi i rashodi nerealno uvećani za navedene iznose što je suprotno računovodstvenom standardu FBiH 18.

Prihode od donacija predstavlja donirana oprema od strane Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva u ukupnom iznosu od 348.266 KM. Revizijom je utvrđeno da je iznos od 159.808 KM pogrešno iskazan kao prihod od donacije jer je dio dokumentacije o primljenoj donaciji dva puta proknjižen, te su prihodi po ovom osnovu nerealno uvećani za 159.808 KM.

Donirana oprema je oprihodovana u ukupnom iznosu, što nije sukladno računovodstvenom standardu FBiH 20, po kome se može oprihodovati samo iznos za nastalu amortizaciju donirane opreme.

U okviru ostalih nespomenutih prihoda iskazan je iznos od 9.377,90 KM. Na fakturi za najamninu poslovnog prostora po Ugovoru o najmu poslovnog prostora u iznosu od 8.400 KM nije obračunat porez na promet usluga.

Prihod od prodaje stalnih sredstava iznosio je 72.910 KM, a odnosi se najvećim dijelom na prodata motorna vozila. Poduzeće je prilikom prodaje ispoštovalo propisanu proceduru.

Preporuke menadžmentu

- da se donese Pravilnik o prodaji proizvoda i usluga,
- da se prilikom ugovaranja osiguraju narudžbenice uz izjavu kupaca i instrumenti plaćanja u iznosu koji će doprinijeti sigurnijoj i blagovremenoj naplati potraživanja,
- da se za svaku prodaju osiguraju ugovori,
- da se osigura kontinuirano praćenje da li se prodata roba koristi za ugovorene namjene,
- da se obračun poreza vrši sukladno Zakonu o porezu na promet proizvoda i usluga,
- da se donesu kriteriji po kojima će se odobravati količina za prodaju određenim kupcima i propisati potrebnu dokumentaciju za apliciranje,
- da se usuglasi knjigovodstvena evidencija vezana za doniranu opremu,
- da se donirana sredstva iskazuju sukladno RS FBiH 20, a prihodi po osnovu ukidanja rezerviranja sukladno RS FBiH 18 i
- da se planiraju prihodi po osnovu ukidanja rezerviranja.

4.1.2 Rashodi

Iako nisu donesene računovodstvene politike, u financijskom izvješću za 2002. godinu je navedeno da se troškovi prodaje priznaju po sistemu obračuna ukupnih troškova, do iznosa troškova nastalih do završetka proizvodnog ciklusa po principu sučeljavanja prihoda i rashoda.

Ukupni rashodi u 2002. godini su ostvareni u iznosu od 25.475.221 KM i u odnosu na 2001. godinu su veći za 12,9%, a u odnosu na plan su veći za 34,2%. Iz navedenog zaključujemo da ukupni rashodi imaju tendenciju rasta. Rast rashoda je ipak imao manje indekse u odnosu na rast prihoda, tako da nije iskazan gubitak.

Iskazani ukupni rashodi se sastoje od:

- troškova prodaje **14.436.707 KM**
- troškova administracije **7.311.089 KM**
- rashoda financiranja **520.695 KM**
- ostalih rashoda **3.206.730 KM**

Red. br.	Naziv	Ostvarenje	Ostvarenje	Indeks
		2001. god.	2002. god.	
I	TROŠKOVI PRODAJE	12.472.166	14.436.707	115,8
1	Materijal i rezervni dijelovi	136.539	178.842	131,0
2	Energija	280.938	287.340	102,3
3	Amortizacija proizvodnje	2.196.513	2.306.631	105,0
4	Bruto plaće proizvodnje	3.500.473	4.103.193	117,2
5	Ostali troškovi zaposlenih	869.402	1.005.100	115,6
6	Usluge sječe i izvoza	3.020.497	4.197.564	139,0
7	Ostale usluge na izradi učinaka	271.532	271.197	99,9
8	Usluge prijevoza	178.692	143.001	80,0
9	Usluge tekućeg održavanja	116.762	146.192	125,2
10	Usluge investicijskog održavanja	1.726.817	1.106.562	64,1
11	Porezi koji ne zavise od fin. rezultata	374.663	330.372	88,2
12	Ugovori o priv. i povr. poslovima	240.728	224.890	93,4
13	Porezi na dodatna primanja	84.884	132.428	156,0
14	Troškovi osiguranja	122.621	15.835	12,9
15	PTT troškovi	34.266	37.563	109,6
16	Ostali troškovi zaposlenih	34.837	28.662	82,3

17	Donacije	0	360.041	-
18	Od toga ostalo na zalihama troškova	-717.998	-438.706	61,1
II	TROŠKOVI ADMINISTRACIJE	5.721.295	7.311.089	127,8
19	Uredski materijal	8.520	37.621	441,6
20	Troškovi energije	91.384	91.075	99,7
21	Bruto plaće administracije	1.611.564	1.863.171	115,6
22	Ostali troškovi administracije	243.454	261.738	107,5
23	Amortizacija administracije	167.872	273.192	162,7
24	Troškovi donacija	359.767	0	0,0
25	Troškovi osiguranja	54.914	71.604	130,4
26	Troškovi platnog prometa	15.035	13.464	89,6
27	Troškovi reklame i propagande	89.739	51.003	56,8
28	Troškovi zakupnine i najma	11.600	47.101	406,0
29	Troškovi reprezentacije	77.341	71.878	92,9
30	Ostale naknade uposlenima i stan.	126.790	212.258	167,4
31	Doprinosi i članarine	173.050	196.326	113,5
32	Porezi koji ne zavise od fin. rezultata	45.798	33.519	73,2
33	PTT troškovi	26.822	36.024	134,3
34	Troškovi održavanja materij sred.	45.361	25.899	57,1
35	Troškovi tekućeg održavanja	19.870	38.177	192,1
36	Rezerviranja za prirodna bogatstva	2.491.628	2.734.356	109,7
37	Rezeviranja za investicije	0	1.177.700	-
38	Ostali troškovi poslovanja	60.786	74.983	123,4
III	RASHODI FINANCIRANJA	3.007.039	520.695	17,3
39	Kamate i negativne tečajne razlike	4.604	74.403	-
40	Rashodi financiranja Županijskog proračuna	3.002.435	446.292	14,9
IV	OSTALI RASHODI	1.360.345	3.206.730	235,7
41	Negativna razlika izvršenog rezerviranja	0	1.821.527	-
42	Naknadno utvrđeni rashodi	894.292	540.843	60,5
43	Otpis stalnih sredstava izvan uporabe	154.327	139.345	90,3
44	Manjkovi gotovih proizvoda	311.726	705.015	226,2
	UKUPNI RASHODI (I+II+III+IV)	22.560.845	25.475.221	112,9

Rashodi u Poduzeću se razgraničavaju na troškove prodaje i troškove administracije, ali ne postoji akt koji bi definirao način i kriterije razgraničenja troškova. Potrebno je i napomenuti da razgraničenje troškova nije programski riješeno i da se troškovi dijele godišnje prema procjeni stručnih lica u računovodstvu. Timu za reviziju je prezentiran godišnji pregled obračuna troškova proizvodnje kao osnov za knjiženje obračuna proizvodnje prije zaključnog naloga za godišnji obračun za 2002. godinu.

Prema izjavi odgovorne osobe i na bazi prezentiranog pregleda troškovi su razgraničeni na slijedeći način:

-troškovi plaća, pripadajući porezi i doprinosi, dio naknada uposlenim i doprinosi za obrazovanje i kulturu su razgraničeni za šumarije i rasadnik 80% terećenjem troškova proizvodnje, a preostalih 20% zajedno sa troškovima Direkcije teretilo je administraciju; troškovi amortizacije su teretili proizvodnju prema funkciji stalnog sredstva na koje je obračunata amortizacija, a ostali troškovi prema stvarnom iznosu analizirajući da li je nastali trošak bio povezan sa proizvodnjom. **Tijekom revizije je utvrđeno da ostali troškovi energije u iznosu od 30.247 KM i troškovi donacija u iznosu od 360.041 KM nisu razgraničeni na propisani način, što je imalo utjecaja na iskazani finansijski rezultat – dobit.**

Odnos između iskazanih troškova je: troškovi proizvodnje 66,4% i troškovi administracije 33,6%.

Najveće učešće u troškovima proizvodnje imaju: usluge sječe i izvoza sa 29,1%, bruto plaće proizvodnje sa 28,4%, amortizacija sa 16%, usluge investicijskog održavanja sa 7,7% i ostali troškovi uposlenih sa 7%.

Najveće učešće u troškovima administracije imaju: rezerviranja za prirodna bogatstva sa 37,4% (sukladno Zakonu o šumama), bruto plaće administracije sa 25,5%, rezerviranja za investicije sa 16,1% (sukladno Odluci Upravnog odbora), amortizacija administracije sa 3,7% i ostali troškovi administracije sa 3,6%.

Troškovi usluge sječe i izvoza su ostvareni u ukupnom iznosu od 4.197.564 KM. Nastali su na osnovu Ugovora sa poduzećima nakon provedene procedure poziva ponuđačima. Upravni odbor Poduzeća je Odlukom odredio cijene čija visina nije smjela biti prekoračena prilikom ugovaranja. **Revizijom je utvrđeno da su formirane komisije, raspisani natječaji, ali u većini slučajeva nisu dobivene 3 ponude prilikom odabira. Obzirom na to, nisu ostvarene niže cijene od onih utvrđenih Odlukom, te u ovom slučaju nije zadovoljen princip ekonomičnosti.**

Utvrđeno je da je u najvećem broju slučajeva cijena po kojoj je ugovorena sječa bila identična utvrđenim cijenama od strane Upravnog odbora, što ukazuje da osnovni cilj kompetitivnost i postizanje niže cijene nije postignut.

Bruto plaće proizvodnje su ostvarene u iznosu od 4.103.193 KM, a administracije u iznosu od 1.863.171 KM na prosječan ukupan broj uposlenih 409. Ukupno iskazane plaće u iznosu od 5.966.364 KM su veće za 16,7% u odnosu na prethodnu godinu, a veće za 1,95% u odnosu na plan.

Osnov za isplatu plaća je Pravilnik o plaćama i ostalim primanjima uposlenika, kojeg je donio Upravni odbor Odlukom broj UO – 04/2002 od 19.02.2002. godine. Uvidom u platne liste za 2002. godinu utvrđeno je da ne postoji analitički prikaz obračuna plaća (prema kriterijima obračuna utvrđenih Previlnikom), tako da ne možemo potvrditi da je obračun plaća izvršen sukladno donesenom aktu.

Sistematizacijom nije utvrđen ukupan broj radnih mjesta budući da se u velikom broju slučajeva radi o sezonskim radnicima.

Struktura plaća uposlenih je slijedeća:

Neto plaće radnika	3.533.038
Doprinosi iz plaća	1.662.200
Porezi na plaće	173.744
Doprinosi na plaće na teret poslodavca	597.382
Bruto plaće	5.966.364

Mjesečni obračun i isplata plaća vršen je na osnovu Odluke o visine osnovice za obračun plaća zaposlenika broj 01/1-106/02 od 03.04.2002. godine donesene od strane direktora Poduzeća. Navedena Odluka se primjenjivala za obračun plaća od ožujka do prosinca 2002.godine. **Nije prezentirana dokumentacija kojom bi se dokazalo da je vrijednost boda utvrđena na osnovu relevantnih parametara (izvršenja prihoda, ostvarenje ostalih rashoda u odnosu na plan i planiranih sredstava za plaće).**

Ističemo da su plaće za 2002. godinu isplaćivane redovno, iako redovne obveze prema općinama nisu isplaćivane kao i obveze za doprinose po Rješenju Porezne uprave iz 1998. godine.

Amortizacija se obračunala **po linearnoj metodi** sa stopama iz nomenklature za procijenjeni vijek trajanja. Razgraničena je na amortizaciju proizvodnje u iznosu od 2.306.631 KM i amortizaciju administracije u iznosu od 273.192 KM.

Usluge investicionog održavanja su iskazane u iznosu od 1.106.562 KM, a dio iskazanih troškova se odnosi se na izradu gospodarske osnove u iznosu od 533.922,49 KM. Revizijom je utvrđeno da je kod izrade gospodarske osnove provedena procedura propisana Uredbom o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova. Raspisan je natječaj za izradu osnove gospodarenja za šumariju Glamoč u 2001. godini. **Na natječaj su se prijavila samo 2 poduzeća**, te je na temelju priložene dokumentacije i date konačne cijene izabrana «Mirta» Sesvete. U Zapisniku je navedeno da je predloženo Poduzeće na zadovoljavajući način već uradilo šumsko gospodarsku osnovu za gospodarsku jedinicu Šumariju Tomislavgrad, a već radi osnovu i za Šumariju Livno.

Ostali troškovi zaposlenih su ostvareni u ukupnom iznosu od 1.266.838 KM, dok su **ostale naknade uposlenima** ostvarene u iznosu od 212.258 KM. Odnose se na troškove toplog obroka zaposlenih u iznosu od 679.644 KM, troškove prijevoza na radu i sa rada u iznosu od 86.127 KM, regres za godišnji odmor u

iznosu 185.830 KM, terenski dodatak u iznosu od 310.160 KM, naknade za rad u odborima i komisijama u iznosu od 51.823 KM i ostale naknade djelatnicima i stanovništvu u iznosu od 55.442 KM.

Naknade za rad odborima i komisijama su isplaćene u iznosu od 51.823 KM i odnose se na redovne mjesečne naknade članovima Upravnog odbora u iznosu od 300 KM, a na temelju Odluke o visini naknade za rad u tijelima upravljanja u poduzećima i ustanovama, koje imenuje Vlada Hercegbosanske županije. U okviru ovih troškova vršena je i isplata naknade članovima komisija po raznim osnovama.

Ostale naknade djelatnicima i stanovništvu su iskazane u iznosu od 55.442 KM, a dio iskazanih troškova se odnosi na jednokratne novčane pomoći uposlenicima Poduzeća. Navedene isplate su vršene na osnovu odluka direktora a sukladno članku 26. Pravilnika o plaćama i ostalim primanjima zaposlenika.

Terenski dodatak je isplaćivan na temelju Odluke o visini terenskog dodatka za rad na terenu po kojoj se utvrđuju 2 kategorije dodatka ovisno o uvjetima terenskog rada koji nisu sadržani u kriterijima za određivanje visine osnovne plaće zaposlenika i to: I kategorija 17 KM i II kategorija 13 KM.

Troškovi osiguranja su isplaćeni u iznosu od 87.439 KM, od čega se na osiguranje uposlenih odnosi 32.331 KM, a na osiguranje vozila 55.108 KM. U okviru troškova osiguranja iskazan je iznos od 7.692 KM, koji predstavlja pogrešno knjiženje jer se odnosi na refundaciju osiguraniku od strane osiguravajućeg društva, koje je isplaćeno putem Poduzeća.

Revizijom je utvrđeno da nije provedena procedura propisana Uredbom o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova kod: nabavke HTZ opreme (nema komisijskog izbora najpovoljnijeg ponuđača), ugovaranja osiguranja, nabavke goriva i uredskog materijala.

Također je utvrđeno da osim akta kojim se ograničava potrošnja telefonskih troškova, za ostale troškove na postoji interna regulativa kojom bi se odredio gornji iznos troškova, ovlaštenja za korištenje i način pravdanja troškova (za gorivo, reprezentaciju, reklamu i propagandu, troškovi tekućeg održavanja, privremeni i povremeni poslovi, donacije i ostalo).

Reprezentacija je ostvarena u iznosu od 71.878 KM. Učešće troškova reprezentacije je iznosilo 0,28% u odnosu na ukupne prihode i manje je od ograničenja vezano za poreski bilans 0,5%. **Utvrđeno je da je na kontu reprezentacije pogrešno proknjižen iznos od 5.236 KM, koji se odnosi na topli obrok.**

Postoji redovno praćenje utroška goriva i maziva.

Troškovi donacije su iskazani u iznosu od 360.041 KM i metodom uzorka u 3 slučaja je utvrđeno da kod doniranih drvnih sortimenata nije obračunat i plaćen porez na promet.

Kod ugovaranja transportnih usluga u cestovnom prometu nije ispoštovana procedura predviđena Uredbom. Metodom uzorka je utvrđeno da su cijene u ugovoru veće od cijena datih u ponudi.

Rezerviranja za prirodna bogatstva su izvršena u iznosu od 2.734.356 KM sukladno Zakonu o šumama (doprinosi 15% i 3%) uz odobrenje obveza za isti iznos koji će kao odloženi prihod biti u 2003. godini oprihodovan. Sredstva su rezervirana na osnovu podataka iz tekuće godine i plana za 2003. godinu, a na temelju Odluke Upravnog odbora. **Prema Zakonu o šumama Poduzeće je bilo dužno sredstva izdvojiti i uplaćivati na poseban račun jednostavne i proširene biološke reprodukcije šuma namjenski za izvršenje radova i zadataka jednostavne i proširene biološke reprodukcije šuma. Poduzeće nije izdvajalo namjenska sredstva na poseban račun.**

Rezerviranja za investicije su izvršena u iznosu od 1.177.700 KM po Odluci Upravnog odbora o rezerviranju sredstava za investicije u 2003. godini broj UO-02/2003 od 28.02.2003. godine. U Odluci nije navedeno na koje investicije se rezerviranja odnose. Prema izjavi odgovorne osobe rezerviranja su izvršena za već ugovorena investiciona ulaganja, a prema sklopljenim ugovorima sa izvođačima u 2002. godini.

Rashodi financiranja Županijskog proračuna su bili planirani u iznosu od 3.002.435 KM, a ostvareni su u iznosu od 446.292 KM sa indeksom ostvarenja 14,9%. Predstavljaju donacije poduzeća Županiji, a u najvećem dijelu su ostvareni putem kompenzacija za isporučenu robu Županiji od strane drugog pravnog lica. Ističemo da kod planiranja i izvršenja donacija ne postoji sustavni pristup koji bi trebao biti utvrđen aktom.

Negativna razlika izvršenog rezerviranja u iznosu 1.821.527 KM je rezultat nepravilnog knjigovodstvenog iskazivanja (računovodstveni standard FBiH 18) obrazloženog u dijelu Izvješća 4.1.1. Prihodi.

Naknadno utvrđeni rashodi su ostvareni u iznosu od 540.903 KM, a odnose se na naknadno utvrđene troškove iz ranijih godina u iznosu od 533.190 KM, djelimičnu ispravku vrijednosti potraživanja u iznosu od

5.615 KM i otpis nenaplativih potraživanja u iznosu od 2.098 KM. Naknadno utvrđene troškove iz ranijih godina najvećim dijelom čine manjkovi, te pogrešno obračunati porezi iz prethodnih godina.

Manjkovi gotovih proizvoda su iskazani u iznosu od 705.015 KM što je za 126,2% veće u odnosu na prošlu godinu. Revizijom je utvrđeno da su knjiženi prema Odluci Upravnog odbora, ali je odlukama određeno da se manjak knjiži na teret Poduzeća bez detaljnije analize nastalog manjka i razmatranja mogućnosti terećenja odgovornog lica.

Zakupnine su isplaćene u iznosu od 47.101 KM. Odnose se na isplate po Ugovoru o najmu sklopljenim sa «Dolomit» d.o.o. Kupres i Ugovoru o zakupu uredskog prostora sa «Gluminom bankom» Ljubuški. U okviru troškova zakupnine pogrešno je iskazan izdatak u iznosu 26.741 KM, koji se odnosi na sanaciju šumskog puta.

Usluge za stručno usavršavanje su isplaćene u iznosu od 56.773 KM. U Poduzeću ne postoji Plan i Program stručnog usavršavanja. Navedene isplate se najvećim dijelom odnose na plaćanje troškova obrane doktorske disertacije (osoba nije zaposlenik Poduzeća), a najznačajniji iznos predstavlja isplata za doškolovanje uposlenika Poduzeća u Srednjoj školi Kupres.

Stipendije su isplaćene u iznosu od 66.580 KM, a odnose se na isplate prema Odluci o odobravanju stipendiranja redovnih studenata Šumarskog fakulteta-gospodarski smjer za potrebe JP»Hercegbosanskih šuma», koju je donijela Vlada Županije 22.07.1999. godine. Stipendiranje učenika i studenata je vršeno prema odredbama Pravilnika o stipendiranju učenika i studenata donesenog od strane Poduzeća. Prezentirani su pojedinačni ugovori sa studentima o stipendiranju.

Preporuke menadžmentu

- da se donese Pravilnik o nabavi proizvoda i usluga,
- da se prilikom svih nabavki suštinski primjenjuje Uredba o postupku nabavke roba, usluga i ustupanja radova,
- da se donese akt kojim bi se definirao način i kriterij razgraničenja troškova uz softversko rješenje,
- da se sredstva za jednostvanu i proširenu biološku reprodukciju izdvajaju na poseban račun Poduzeća sukladno Zakonu o šumama,
- da se vrijednost boda za obračun plaća utvrđuje mjesečno na osnovu praćenja ostvarenja prihoda i visine nastalih rashoda i obveza,
- da se donesu pravila i procedure kojima će se utvrditi visina određenih vrsta troškova,
- da se prilikom planiranja rashoda primjenjuje princip realnosti i sveobuhvatnosti,
- da se donese Program za školovanje i stručno usavršavanje,
- da se softverski riješi obračun plaća na način da izlazna izvješća sadrže analitički pregled svih parametara koji određuju plaću,
- da se sistemski ustroji način financiranja Županije od strane Poduzeća,
- da se prilikom donošenja Odluke o rezerviranju za investicije u dispozitivu detaljnije obrazloži namjena rezerviranja sukladno računovodstvenim standardima i
- da se knjiženja provode sukladno propisanom kontnom planu.

4.1.3 Stalna sredstva

U finansijskom izvješću za 2002. godinu je navedeno da su oprema, nekretnine, postrojenja i ostala materijalna sredstva početno vrednovani po trošku nabave.

Odlukom direktora broj 01/1-356/02 od 23.10.2002. godine imenovana je Centralna popisna komisija, koja je utvrdila popisne komisije za popis sredstava i imovine po svim organizacijskim jedinicama i izradila Uputstvo o načinu rada popisnih komisija.

Centralna popisna komisija sačinila je Elaborat o stanju sredstava i imovine Poduzeća na dan 31.12.2002. godine broj CPK-93/03 iz ožujka 2003. godine i dostavila ga Upravnom odboru na usvajanje. Upravni odbor Poduzeća donio je Odluku o usvajanju Elaborata broj UO-22/03 od 23.05.2003. godine.

U Odluci o usvajanju Elaborata u članku 5. navedeno je «da će se formirati posebna stručna komisija koja će izvršiti procjenu devastiranih i novoizgrađenih osnovnih sredstava, te će se po prijedlogu popisnih komisija izvršiti otpis i isknjiženje osnovnih sredstava». Navedena Odluka nije realizirana.

U Elaboratu o stanju sredstava i imovine Poduzeća nije dat prikaz zbirnog stanja stalnih sredstava po popisu i knjigovodstveno stanje, čime bi se potvrdilo da je izvršeno usklađivanje sukladno članku 23. Zakona o računovodstvu.

Prilikom popisa nisu korištene propisane popisne liste tako da nisu navedeni vrijednosni pokazatelji stalnih sredstava.

U bilanci stanja nije analitički iskazana vrijednost zemljišta što je u suprotnosti sa FBiH RS 16.

Pregled stalnih sredstava sa promjenama tijekom godine (povećanje i smanjenje u 2002. godini) dat je u slijedećoj tabeli:

Opis	Nab. vr. st. sred. 01.01.2002. god.	Ulaganja u tijeku godine	Prodana i rashod. u 2002. god.	Vrijednost stalnih sredstava 31.12.2002. god.		
				Nabavna vrijed.	Ispr. vrijed.	Sadašnja vrijed.
Nematerijalna sred.	42.059		10.674	31.385		31.385
Zemljište i šume	1.291.777.975			1.291.777.975		1.291.777.975
Građevine	40.977.077	1.024.653	104.631	41.897.099	7.905.310	33.991.789
Oprema	3.131.468	1.378.842	261.620	4.248.691	1.660.039	2.588.652
Ostala mat.sredstva	35.431	4.700		40.131	4.816	35.315
UKUPNO	1.335.964.010	2.408.195	376.925	1.337.995.281	9.570.165	1.328.425.116

Povećanje vrijednosti stalnih sredstva odnosi se na nabavke građevina u iznosu od 444.425 KM, građevine u pripremi u iznosu od 580.228 KM, nabavku opreme 1.030.576 KM i ostalih stalnih sredstava u iznosu od 4.700 KM. Donirana oprema je iskazana u iznosu od 348.266 KM.

Smanjenje vrijednosti stalnih sredstva odnosi se na isknjiženje stalnih sredstava u iznosu od 104.631 KM, rashod opreme u iznosu od 188.709 KM i prodaju stalnih sredstava u iznosu od 72.910 KM.

Metodom uzorka nabavke stalnih sredstava konstatujemo da u slijedećim slučajevima nije ispoštovana Uredba o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova:

Kod nabavke 2 rabljena kamiona za prijevoz trupaca sa prikolicom i dizalicom za potrebe Poduzeća u vrijednosti od 250.000 KM donesena je Odluka o nabavci od strane Upravnog odbora. Nabavljeno je vozilo od poduzeća «BudoExport» Novi Šeher u vrijednosti od 130.000 KM. Komisija za odabir je koristila ponude sa Interneta vozila sličnih karakteristika, a prezentirana je ponuda još jedne firme u vrijednosti od 150.000 KM. Članovi Komisije bili su rukovodeći djelatnici ovog Poduzeća. Kod nabavke drugog teretnog vozila sa prikolicom u vrijednosti od 115.000 KM izvršeno je ugovaranje direktnom pogodbom.

Kod nabavke vozila Škoda Fabia izvršena je direktna kupovina od ovlaštenog distributera u vrijednosti od 21.065 KM.

Vozila Lada (6 komada) pojedinačne vrijednosti 9.999 KM nabavljena su bez Komisijskog zapisnika o procjeni ponuda, a prezentirane su ponude iz 2000. godine.

Kod nabavke građevina ispoštovana je procedura propisana Uredbom u slučajevima ugovaranja radova na građenju Upravne zgrade u Kupresu u vrijednosti 380.317 KM, ustupanju radova na nadogradnji i adaptaciji Upravne zgrade Šumarije Livno u vrijednosti 84.975 KM (nije potpisan Aneks ugovora za dodatne radove u vrijednosti od 6.431,50 KM).

U slučaju izbora izvođača radova za dogradnju Šumarije u Tomislavgradu provedeno je javno nadmetanje, ali u Zapisniku o izboru izvođača nisu navedene cijene ponuđača.

Kod odabira izvođača na izradi projektno tehničke dokumentacije za šumske putove u Šumariji Livno prihvaćena je jedina dospjela ponuda u vrijednosti od 36.000 KM.

Nije provedena procedura propisana Uredbom o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova kod nabavke telefonske centrale (nema komisijskog zapisnika o izboru), nabavke kompjutera i namještaja.

Ističemo da su svi javni natječaji oglašavani putem radio postaja Hercegbosanske županije.

Nije prezentirana potpuna dokumentacija vezano za proceduru nabavke software-a u iznosu od 21.465 KM.

Preporuke menadžmentu

- da se uskladi vrijednost stalnih sredstava kako bi bila u potpunosti iskazana prema računovodstvenom standardu FBiH 16,
- da se nabavka stalnih sredstava u cijelosti vrši sukladno Uredbi o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova. Javna oglašavanja vršiti i putem pisanih medija, a u komisiju ne imenovati rukovodeće osoblje,
- da se obezbijede aneksi ugovora za sve dodatne radove i
- da se obezbijedi adekvatna popratna dokumentacija za iskniženja koja predstavljaju razliku između popisa i knjigovodstvene evidencije.

Kredit i razgraničenja

Na kontu krediti dati uposlenim za stambenu izgradnju evidentiran je saldo u iznosu od 254.111 KM sa 31.12.2002. godine. Tijekom 2002. godine uposlenicima Poduzeća dodijeljeni su dugoročni krediti u iznosu od 212.000 KM. Dodjela kredita je vršena na temelju Pravilnika o rješavanju stambenih potreba zaposlenika, kojim su utvrđene osnove i mjerila za davanje stambenih zajmova. Na temelju Pravilnika Upravni odbor je donio Odluku o izdvajanju sredstava za odobravanje stambenih zajmova zaposlenicima po kojoj će se na poseban račun u 2002. godini izdvojiti 500.000 KM. **Odlukom je određen i maksimalni iznos zajma do 10.000 KM osim za zaposlenike jedne Šumarije za koje se može odobriti maksimalni zajam do 20.000 KM, a što je u suprotnosti sa člankom 9. Pravilnika o rješavanju stambenih potreba zaposlenika.** Revizijom je utvrđeno da je 8 kredita dodijeljeno u većem iznosu od utvrđenog iznosa u navedenoj Odluci.

Provedena je procedura sačinjavanja liste prioriteta putem Komisije u organizacionim jedinicama, ali nije donesena Odluka o tome koji će uposleni dobiti sredstva sa naznačenim iznosom kredita. Uvidom u prezentiranu dokumentaciju i uporedbom sa analitičkom karticom utvrđeno je da u nekim šumarijama krediti nisu dodijeljeni prema listi prioriteta.

Na kontu dugoročnih razgraničenja iskazana je protustavka za obveze po Rješenju Porezne uprave u iznosu od 1.165.115 KM i obveze po kamatama za dugoročne kredite u iznosu od 411.271 KM.

Ističemo da navedeni krediti i razgraničenja nisu iskazani u Elaboratu o popisu na dan 31.12.2002. godine.

Preporuke menadžmentu

- da se upotpuni dokumentacija vezana za dodjelu stambenih kredita uposlenicima Poduzeća sukladno zakonskim propisima i internoj regulativi i
- da se u Elaboratu o popisu iskažu svi krediti i razgraničenja.

4.1.4 Zalihe

Iako nisu donesene računovodstvene politike, u finansijskom izvješću za 2002. godinu je navedeno «da se troškovi zaliha vrednuju po trošku nabavke (cijena koštanja ili neto prodajne vrijednosti ovisno koja je vrijednost niža).

Troškovi zaliha obračunati su po planskim cijenama iz 2000. godine utvrđenim na početku obračunskog razdoblja formiranjem planske cijene koštanja za svaku vrstu proizvoda. U obračunu prema planskim troškovima također postoji kategorija stvarnih troškova, a oni se utvrđuju na temelju stvarnih troškova i planske cijene te odstupanja od planske cijene».

Revizijom je utvrđeno da se zalihe vode materijalno po planskim cijenama. **Kroz intervju i na bazi raspoložive dokumentacije, utvrđeno je da su planske cijene po kojima se materijalno vode zalihe nerealno iskazane, jer sami troškovi sječe prevazilaze cijene po kojima se vode zalihe. Finansijski se zalihe vode po stvarnim troškovima, ali se ne knjiže u momentu nastanka poslovnog događaja, već se obračun zaliha vrši po godišnjem obračunu što nije sukladno FBiH RS 2.**

Utvrđeno je da je prema bruto bilanci, stanje zaliha sa 01.01.2002. godine bilo 2.100.303 KM. Nabavke tijekom godine su iznosile 29.591.642 KM, dok je utrošak i prodaja u tijeku godine bila 29.477.943 KM, tako da je stanje sa 31.12.2002. godine iznosilo 2.214.002 KM.

Stanje na dan 31.12.2002. godine je bilo 2.214.002 KM prema slijedećem:

Sirovine i materijal, rezervni dijelovi i sitan inventar	166.637 KM
Proizvodnja u tijeku	1.535.885 KM
Gotovi proizvodi	511.480 KM
Ukupno	2.214.002 KM

U Elaboratu o stanju sredstava i imovine Poduzeća nije iskazano zbirno stanje zaliha (proizvodnja u tijeku i gotovi proizvodi) niti uporedni pregled knjigovodstvenog i stvarnog stanja popisanog na dan 31.12.2002. godine. Također, nije dat pregled stanja zaliha sitnog inventara, rezervnih dijelova i sirovina i materijala, a prezentirane su samo popisne liste sa naturalnim pokazateljima.

Pregledom raspoložive dokumentacije utvrđeno je da se sitan inventar ne vodi u materijalnom knjigovodstvu.

Preporuke menadžmentu

- da se sačini Elaborat o popisu zaliha koji će sadržavati uporedni pregled stvarnog i knjigovodstvenog stanja,
- da se zalihe vode sukladno računovodstvenom standardu FBiH 2 i prema načelu ažurnosti i
- da se ustroji evidencija sitnog inventara sukladno Zakonu o računovodstvu.

4.1.5 Gotovina, kratkoročna potraživanja i ulaganja

Gotovina

Ističemo da sa 31.12.2002. godine nisu iskazana stanja gotovine u Izvješću Centralne popisne komisije, mada su komisije po organizacijskim jedinicama u svojim izvješćima iskazivali stanje gotovine na dan 31.12.2002. godine.

Na osnovu bruto bilance sa 31.12.2002. godine utvrđeno je da su na kontima gotovine i novčanih ekvivalenata iskazana sljedeća stanja:

Žiro račun	397.952.KM
Blagajna	17.853 KM
Devizna blagajna	387 KM
<u>Izdvojena novčana sredstva za stambene kredite</u>	<u>38.873 KM</u>
Ukupno	455.065 KM

Timu za reviziju je prezentirana popratna dokumentacija vezana za ovu poziciju.

Preporuke menadžmentu

- da se u Elaboratu o popisu Centralna popisna komisija iskaže zbirno stanje gotovine i novčanih ekvivalenata.

Kratkoročna potraživanja

U Izvješću o popisu nisu iskazana potraživanja na dan 31.12.2002. godine.

Uvidom u bilancu stanja konstatirano je slijedeće:

Potraživanja od kupaca	15.002.834 KM
Potraživanja od zaposlenih	100.346 KM
Ostala kratkoročna potraživanja	2.050 KM
Dati depoziti i kaucije	58.000 KM
Sumnjiva i sporna potraživanja	-1.066.038 KM
Ukupno	14.097.192 KM

Ističemo značajnije iznose potraživanja (preko 200.000 KM) sa 31.12.2002. godine, koja su iskazana u analitičkoj evidenciji:

Kupac	Iznos u KM
Fininvest	5.170.314
MM Šuica d.o.o.	449.604
Tina	266.963
Dolac	626.338
D.I.P. Kupres	1.085.210
Boban Pil Company	237.695
Inn Korporacija Grahovo	359.244
Budo Export	310.152
Lignum elementi	500.472
Ariš	218.335
Godo-Pil	223.904
Weks - Trade	247.332
Termont Company	591.190

Prema ročnosti potraživanja su dospjela prema slijedećem:

Ročnost	Iznos u KM	Učešće
0-29 dana	1.046.673	6,98
30-59 dana	1.532.017	10,21
60-364 dana	12.422.191	82,81
preko 365 dana	214	0,00
Ukupno	15.001.095	100,00

Iz navedene tabele ističemo da 82,81% potraživanja ima rok naplate od 60-364 dana, što je rezultat navedenih slabosti prilikom ugovaranja i nedovoljne aktivnosti na naplati potraživanja, a što za direktnu posljedicu ima otežanu likvidnost i izmirenje obveza.

Naglašavamo iskazani rast potraživanja od kupaca u odnosu na 01.01.2002. godine za 3.948.506 KM ili za 35,72%.

Utuzenja su izvršena u 2001. godini u iznosu od 1.099.038 KM, od čega je naplaćeno 33.000 KM, dok u 2002. godini nije bilo utuženih kupaca, tako da je stanje sa 31.12.2002. godine bilo 1.066.038 KM.

Dati depoziti i kaucije iskazani su u iznosu od 58.000 KM i odnose se na kratkoročne pozajmice date udruženjima, općinama i drugim društvenim institucijama. Za navedene pozajmice nisu donesene odluke od strane direktora Poduzeća. Ističemo da ove pozajmice nisu pravno utemeljene jer Statutom Poduzeća nisu predviđene ovakve vrste pozajmljivanja.

Preporuke menadžmentu

- da se intenziviraju aktivnosti oko naplate potraživanja (voditi računa da ne nastupi zastara potraživanja) i ugovaraju kraći rokovi plaćanja,
- da se preispita davanje pozajmica raznim institucijama i
- da se potraživanja iskažu u Elaboratu o popisu.

4.1.6 Kapital i rezerve

Kapital je u bruto bilanci sa 31.12.2002. godine iskazan u iznosu 1.334.389.758 KM i predstavlja 100% državni kapital. Tijekom 2002. godine došlo je do smanjenja vrijednosti iskazanog kapitala u odnosu na početnu bilancu za iznos od 100.478 KM. Smanjenje kapitala se odnosi na isknjiženje zgrade Šumarije Bosansko Grahovo, koja nije bila u vlasništvu Poduzeća. Knjiženje je izvršeno na osnovu popisa bez potpune dokumentacione osnove.

Tekuća dobit za 2002. godinu je bila 253.780 KM, a rezultat je:

Ukupnih prihoda	25.729.001 KM
<u>Ukupnih rashoda</u>	<u>25.475.221 KM</u>
<u>Dobit</u>	<u>253.780 KM</u>

Kumulativna dobit iznosi 987.857 KM.

Uvidom u poresku bilancu, utvrđeno je da je oporeziva dobit iznosila 553.025 KM uključujući izdatke za humanitarne, kulturne, obrazovne i druge ciljeve koje prelaze 0,5% ukupnog prihoda u iznosu od 299.245 KM. Primjenom stope od 30% obračunati porez je iskazan u iznosu od 165.908 KM. Obzirom da je Upravni odbor donio Odluku o reinvestiranju poreza na dobit broj UO-03/2003 od 28.02.2003. godine, to nije postojala obveza uplate obračunatog poreza. Međutim, Poduzeće je trebalo izvršiti knjiženje obračunate obveze kako bi izvršilo uplatu akontacije poreza za narednu 2003. godinu u visini 1/12 obračunatog poreza na dobit. Na analitičkoj kartici utvrđeno je da Poduzeće ima iskazanu pretplatu po osnovu poreza na dobit u iznosu od 80.298 KM.

Preporuke menadžmentu

- da se izvrši knjiženje, usuglašenje i uplata akontacija obračunatog poreza na dobit sukladno Zakonu o porezu i
- da se obezbijedi potpuna dokumentacija vezano za isknjiženje poslovne zgrade.

4.1.7 Obveze

Sa 31.12.2002. godine su iskazane ukupne obveze u iznosu od 11.579.372 KM prema slijedećoj specifikaciji:

Dugoročni krediti	1.778.195
Razgraničenja za doprinose iz i na plaće	1.165.115
Dobavljači	2.614.027
Tekući porezi i doprinosi	1.702.255
Ostale kratkoročne obveze	336.574
Rezerviranja za obnovu prirodnih bogatstava	2.805.506
Rezerviranja za investicije	1.177.700
Ukupno	11.579.372

U odnosu na 01.01.2002. godine ukupne obveze su veće za 3.430.909 KM ili za 42,1%, dok su obveze prema dobavljačima porasle za 865.871 KM ili za 49,62%.

Dugoročni krediti se odnose na:

- a) Dugoročni kredit od Investicijske banke FBiH u iznosu od 1.366.925 KM
- b) Kamata na dugoročni kredit u iznosu od 411.271 KM

Ističemo da u knjigovodstvu Poduzeća ne postoje izvodi Investicijske banke FBiH, čime bi se potvrdilo stanje kredita sa 31.12.2002. godine.

Razgraničenja za doprinose iz i na plaće se odnose na obveze po Rješenju Porezne uprave broj 10-10/02-15-1-420/00 od 14.02.2000. godine. Prema navedenom Rješenju, obveze su iznosile:

• Doprinosi na plaće	466.396 KM
• Doprinosi iz plaća	626.528 KM
• Kamate	284.057 KM
• Naknada po članu 38. Zakona o Poreznoj upravi	10.593 KM
Ukupno	1.387.574 KM

Uvidom u analitičku karticu navedenih obveza za 2000. godinu, utvrđeno je da je Poduzeće platilo obveze za porez na plaću u iznosu od 199.705 KM, obveze za naknade po članu 38. Zakona o Poreznoj upravi u iznosu od 10.593 KM i obveze za porez na rad po ugovoru u iznosu od 12.161 KM.

Preostala obveza u iznosu od 1.165.115 KM nije izmirena, iako je u Rješenju navedeno da je rok za plaćanje 8 dana od primitka Rješenja.

Tekući porezi i doprinosi su iskazani u iznosu od 1.702.255 KM, a najznačajniji iznos predstavlja obveza za šumski doprinos općinama u iznosu od 1.238.775 KM. Prema županijskom Zakonu o šumama, Poduzeće je bilo dužno uplaćivati šumski doprinos općinama u visini od 4% od prodane vrijednosti tehničke oblovine. Sredstva šumskog doprinosa su prema članku 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o šumama trebala biti uplaćivana na poseban račun Županije u roku od 15 dana od dana fakturiranja.

Poduzeće nije postupalo sukladno navedenom članku, a uplate su vršene po polugodišnjem i godišnjem obračunu. Obveze po ovom osnovu su sa 01.01.2002. godine iznosile 995.479 KM i u 2002. godini su veće za 243.296 KM ili 24,44%, što ukazuje na nizak stupanj izmirivanja ovih obveza i kumuliranje istih.

Prema Federalnom Zakonu o šumama (od 29.05.2002. godine) ova stopa doprinosa iznosi 2% od ostvarenog prihoda od prodaje drvnih sortimenata.

Ostale kratkoročne obveze u iznosu od 336.574 KM se odnose na obveze za neisplaćene neto plaće u iznosu 248.252 KM, obveze za primljene avanse u iznosu od 36.234 KM i obveze za obustave na plaće u iznosu od 52.087 KM.

Rezerviranja za obnovu prirodnih bogatstava i rezerviranja za investicije su detaljnije obrazložena u dijelu Izvješća 4.1.1. Prihodi (strana 6) i 4.1.2. Rashodi (strana 10).

Ističemo da Elaborat o popisu ne sadrži pregled neizmirenenih obveza na dan 31.12.2002. godine.

Preporuke menadžmentu

- da se usuglasi stanje kredita Investicijske banke i provedu adekvatna knjiženja,
- da se obveze izmiruju sukladno prioritetima i zakonskim rokovima (po Rješenju Porezne uprave (1.165.115 KM), prema općinama (1.238.775 KM), prema dobavljačima (2.614.027KM),
- da se sredstva za šumski doprinos uplaćuju na poseban račun za razvoj nerazvijenih dijelova općina sukladno članku 62. Federalnog zakona o šumama i
- da se u Elaboratu o popisu iskažu sve dospjele obveze.

5 RAČUNOVODSTVO

Zakon o računovodstvu i računovodstveni standardi i načela se ne primjenjuju u potpunosti što je imalo utjecaja na financijska izvješća.

Nije donesen Pravilnik o računovodstvu niti računovodstvene politike kao ni pravila kojima bi se utvrdilo kretanje dokumentacije.

U manjem broju slučajeva nije ispoštovano računovodstveno načelo akrealne osnove (sučeljavanje prihoda i rashoda u obračunskom periodu) jer su u 2002. godini proknjiženi neki računi iz ranijih perioda.

Računovodstveno se ne vode potpune podbilance po šumarijama.

Procjenjujemo da bi se moglo poboljšati stanje u određenim segmentima software-a (u dijelu obračuna plaća) i ističemo da sistematizacijom nije predviđeno radno mjesto stručnog suradnika za informacionu tehnologiju.

Preporuke menadžmentu

- da se u knjigovodstvu Poduzeća iskazuju podbilance svih organizacionih jedinica i
- da se dosljedno primjenjuje računovodstveno načelo akrealne osnove uz blagovremeno dostavljanje dokumentacije na likvidiranje i knjiženje.

6 ZAKLJUČAK

Tijekom obavljanja revizije uočene su slabosti u funkcioniranju sustava internih kontrola što je rezultiralo:

- nedosljednošću u primjeni Uredbe o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova, Zakona o finansijskom poslovanju i Zakona o šumama,
- nepoštivanjem u potpunosti Zakona o računovodstvu i računovodstvenih načela i standarda,
- nedonošenjem računovodstvenih politika, odnosno nepostojanjem pravila, kojima se reguliraju kontrolni postupci, kojima se osigurava nadzor nad imovinom i poslovnim knjigama,
- nepostojanjem Pravilnika o nabavi i prodaji proizvoda i usluga,
- značajnim iznosom i rastom nenaplaćenih potraživanja,
- relativno visokim stupnjem zaduženosti (neizmirene obveze),
- nepostojanjem pravila kojima će se utvrditi način i visina određenih troškova,
- nereálnim planiranjem određenih pozicija kao i nepostojanjem metodologije planiranja i Srednjoročnog i Dugoročnog plana razvoja i
- nepostojanjem adekvatne razine informacione tehnologije.

Primjena preporuka koje su navedene u ovom Izvješću i unapređenje sustava internih kontrola doprinijelo bi kvalitativnijem poslovanju i fer prezentaciji finansijskih izvješća.

7 KOMENTAR

U ostavljenom roku JP "Hercegbosanske šume" d.o.o Kupres se očitovao na Nacrt Izvješća o reviziji finansijskih izvješća za 2002. godinu dopisom broj:01/1-66-2/04 od 09.03.2004. godine. U sadržini dopisa dato je obrazloženje za nedostatke, koji su revizijom utvrđeni i istovremeno je navedeno da će se poduzeti aktivnosti prema datim preporukama u Izvješću.

Istaknuto je da je na poslovanje Poduzeća utjecala česta promjena menadžmenta kao i činjenica da na sve poslovne aktivnosti utječu započeti poslovni procesi iz prethodnog poslovnog razdoblja.

Priložena je dokumentacija (ponude prilikom nabavke montaže radio sistema, kompjutorske opreme i ugovaranja popravke motornih vozila) bez zapisnika o izvršenom odabiru.

Tim za reviziju:

Nedžad Redžep

Dijana Šutalo